Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

ÇOCUKLARIN ZİHİNSEL GELİŞİMİNDE SANAT EĞİTİMİNİN ETKİSİ

Metin Kar
Dr. Öğretim Görevlisi, Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü, metin.kar@kocaeli.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5736-0726

Kar, Metin. "Çocukların Zihinsel Gelişiminde Sanat Eğitiminin Etkisi". ulakbilge, 73 (2022 Haziran): s. 697–704. doi: 10.7816/ulakbilge-10-73-07

ÖZ

Toplumların gelişiminde sanatın önemi yadsınamaz. Toplumu oluşturan bireylerin hayal güçlerini en üst noktaya taşıyan ve yaratıcı yanlarını geliştiren faaliyetlerden biri de sanattır. Sanatın eski uygarlıklardan günümüze değin yapmış olduğu yolculukta, bireylerin yetenekleri, yaşamdaki pratik deneyimlemelerle birlikte kavranmış ve bu anlamda yine toplumların ileriye doğru yön almasına katkısı olmuştur. Bu bilinçle bugünkü koşullarda sanatın dallara ayrılmış bir biçimde topluma yön vermede, onların gelişmesinde rol oynayan önemli bir faktör olduğu gerçeği açıkça görülmektedir. Bu çalışmada, sanat eğitiminin gelişim çağındaki çocuklara verilmeye başlanması, onların yetenekleri doğrultusunda eğitim alması, yaratıcı ve yaşamı estetik bir düşünceyle dönüştüren bireyler olmasını sağlamak için her türlü koşulları yaratmak gerektiği fikri üzerinde durulmuştur. Çocukların yaratıcı ve üretken olmaları için gerekli olan temel koşullar; onların özgür olmaları, bilgiyi ve araçları rahatlıkla kullanabilmeleri ve merak duygusunun oluşması sanat eğitimi içerisinde gerçekleştirilir. Sanat pratikleri içerisinde yetenekleri doğrultusunda eğitim gören çocukların yaşamı sorgulayan, düşünceleri dönüştüren, geleceğe dair hayalleri olan bireyler olarak çağı yakalayacaklarına ve yaratıcı bir toplum oluşturacaklarına vurgu yapılmıştır. Bu konuda literatür taraması yapılarak alan ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. Sonuç olarak sanat eğitimi, gelişim çağındaki çocukların zihinsel gelişimlerine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Gelişmiş, yaratıcı bireylerden oluşan bir toplumun oluşmasında sanat etkili bir unsurdur. Sanat aktiviteleri gelişim çağlarından itibaren verilmelidir ve daha sonra da yetişkin bireyler olarak bu aktiviteleri devam ettirilmesi gerekmektedir. Toplumu oluşturan bireylerin sanat yoluyla yaratıcılıklarını süreklilik haline getirmeleri, seçtikleri mesleklerde de olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Plastik sanatlar, müzik vb. branşlarda ki sanat eğitiminin çocukların zihinsel olarak gelişimine katkısı dikkate alındığında bir toplumun geleceğinin inşasında önemli bir unsurdur.

Anahtar Kelimeler: Toplum, sanat, sanat eğitimi. müzik, plastik sanatlar

Makale Bilgisi:
Geliş: 19 Nisan 2022 Düzeltme: 9 Haziran 2022 Kabul: 16 Haziran 2022

© 2022 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Sanat, insan gelişiminde etkili ve önemli bir husustur. Toplumlara tarihsel süreçler içerisinde derin bir perspektifle bakıldığında, el becerilerine bağlı alanlarda yol aldıkça insanlık, uygarlık ve gelişmişlik düzeylerini bugünkü noktaya taşımış oldukları açık bir biçimde görünür. Günümüzde ise çağdaş eğitimin sorunsallığı içerisinde yetenekler doğrultusunda eğitim verilerek kişilerin kişisel gelişimi amaç edinilmiştir. Bu gelişimin en önemli unsurlarından birisiside sanat eğitimidir. Sanat eğitiminin ilkokul çağlarından başlayarak verilmeye başlanmasındaki asıl amaç, çocukta var olan yeteneği açığa çıkartmak ve bu doğrultuda zihinsel gelişimlerini sağlıklı şekilde tamamlamalarına katkıda bulunmaktır. Sanat eğitimi, kişilerde yaşama dair estetik bilinç oluşmasını sağlayarak yaşamı sorgulayan, fikir üreten, geleceğe dair söz ve umutları var eden özellikler kazandırır. Önemli olan çocuklarda sanat eğitimini; müzik, plastik sanatlar vb. sanat dallarında yaratıcılıklarını geliştirip yaşamı sanatla dönüştüren, geliştiren bireyler olmalarının önünü açmaktır. Bu bağlamda, yeniden söylemek gerekirse, sanat kişilerin yaşamının gelişimi açısından oldukça önemlidir. Çünkü insanlar yaşam içerisinde, çevrelerinde, baktıkları yerlerde, duydukları şeylerde vb. yaratı alanlarıyla ilgili olarak ortaya koyacakları eserleri görebilirler. Sanatsal üretim pratiklerinde ortaya konulan yapıtlara gündelik yaşam içerisinde kullanılan eşyalar ve nesneler yoluyla da karşılaşmalar olasıdır. Bu ise kişide estetik bir bilinç seviyesi oluşturur ve farklı gözlerle bakarak yaşamı, değerlendirmesine yol açar.

Sanat ve sanat eserleri kişilerin yaşamında fonksiyonel olabildiği gibi biçimi oluşturan özellikler bireyin içsel ve estetik bakış açısını da ortaya koyar. Sanat biçimleri, renkleri vb. diğer başka özellikleri sayesinde insanın estetik yanının bir yansımasıdır. Bu konuda Ersoy'un yaptığı değerlendirmelerde, zihinsel yollarla ortaya konan yaratı için estetik tutum gösteren, kitap okuyan, müzik dinleyen, bir tiyatro oyununu ya da bir sanat eserini seyreden birisi için, bu eylemde bulunduğu andan başka bir şeyi düşünmediği ve sadece bunlarla ilgili olarak kaldığı söylenir. Bir bakıma dış dünyadan koparak sunulan sanatsal yaratılarla düşünsel ve zihinsel yönelimi en yoğun bir biçimde yaşar. Kişinin bu yöneliminin sebebi bütün benliğiyle yapıt ile kurmuş olduğu düşünsel ve zihinsel ilişki gerçeğinin sanat yoluyla sağlanmış olmasıdır. Bu yönelim ile kişi estetik bir tavır belirlerken imgeler dünyasında ortaya koyduğu eserde kendini anlatan bir şeyler bulur ya da onunla bütünleşir. Doğal olarak kişinin bu tavrı aynı zamanda iç dünyasını anlattığından dolayı kişiliğini de yansıtmış olur (Ersoy,2002:28). Bu bağlamda sanatın gelişim çağındaki çocuklara uygulama alanında verilmeye başlanılması durumunda ileriki yaşlarda onların estetik düşünceleri gelişmiş ve yaratıcı bireyler olarak kendi alanlarında başarılı olmalarına olanak sağlanmış olur. Estetik algısı gelişen bireyler aynı zamanda içsel dünyalarını sanatla ortaya koyarlar. Sanat bu durumda aracı hatta temel faktördür. Bu bakımdan, kişilerin yaşamlarını oluşturan zaman kesitlerinin belirli hale gelmesi için sanatın simgesel olarak kendisini belirgin biçime dönüştürmesinin yanında kişiye aynı zamanda imgelem dünyasını zenginleşmesi bakımından yardımcı olacağı da ilave edilmelidir. Bundan hareketle, sanat eğitiminin çocukluk çağlarında verilmeye başlanması gerekmektedir. Bireylerin yetişkinlik dönemlerinde ya da çocukluk dönemlerinde almış olduğu sanat eğitimi, onların görmeye dayalı gereksinimlerini karşıladığı gibi aynı zamanda zihinsel olarak da gelişimlerini sağlar. Sanatın bireye bu katkısıyla, çocukluk çağında verilen sanat eğitiminin ileriki yaşlarda yapacakları mesleki alanlarda da başarılarının alt yapısını oluşturacak etkin bir unsur olacağı açıktır.

Alanla ilgili araştırmalar göstermektedir ki, 7-9 yaşlardaki çocukların zihinsel dünyalarını ve buna bağlı olarak yaratıcılıkların gelişmesini en iyi sağlayan alan aktivite, sanat ile ilgili alanlardaki aktivitelerdir. Çocuk, sanatın çeşitli branşlarındaki eğitimler sayesinde doğa ve yaşamla arasındaki ilişkileri, bağları daha doğru algılayarak değerlendirir. Bakıp görebilmenin yanı sara doğadaki sesleri duyup ritim oluşturmayı başarır, zihinsel yollarla yeni şeyler keşfetmesiyle yaratı için gerekli donanımların ilk aşamalarının oluşumuna sanat büyük katkı sağlar. Şunu unutmamak gerekir ki yaratı yeteneği çocukluk dönemlerinde geliştirmeye başlanırsa- ki bütün çocuklarda bu yetenek vardır ve bundan dolayı bu özelliklerini keşfedecekleri alanlar, ortamlar ortaya konulmalıdır (Bell, 1997). Bu değerlendirmeye dayanarak sanat eğitimin, çocukların ileriki yaşlarda gelişmiş bireyler olarak yaşamlarında, yaptıkları işlerde daha yaratıcı ve başarılı sonuçlar olmasına katkısı olabilir. Bu bağlamda sanat dallarından olan müzik ve plastik sanatlarda yapılmış araştırmalar incelenerek sanat eğitiminin zihinsel gelişimine etkisi olduğu ortaya konulmuştur.

Gelişim Çağında Müzik Eğitimi

Sanatın işitsel alanlarından biri olan müzik alanında gelişim çağındaki çocuklarla çalışmalar yapılırsa; çocuğun müzik kulağı gelişir, yaşam ile ilgili farkındalıkları artar, doğaya, yaşama karşı daha duyarlı birey olur. Küçük yaştan itibaren müzik eğitimi alan, ardından gelişim çağında da eğitimi devam ettirilen çocuklar, seslerin birer parçası gibidirler. Seslere karşılık verebilen ve onunla iletişimi sağlayan çocukta zamanla bunu geliştirerek olgunlaşma ve buna bağlı olarak öğrenme gerçekleşir. Bu konuda yapılan araştırmalar göstermektedir ki zihnin gelişmesinde, çocuğun etkili çevreyle olan iletişiminde pozitif yarar gözlenmiştir.

Müziksel gelişimi Paananen üç bölümde ele alır: Duyusal motor döneminde çocuk 4-18 ay arası seslere tepki verir, ayırt etme özelliği ile birlikle farklı sesler ortaya koyar. İlişki kurma döneminde 1,5 -5 yaş aralığında duyusal tarafı gelişmiştir ve şarkılara eşlik ederek yapılan ritim değişimleri fark eder, onlara katılır ve zorluk çekmez. Son olarak ayrımsal dönemde 5 ile 11 yaş arasında melodi ve ritmi keşfeder, sesleri simgeleştirerek tonu yakalayabilir (Paananen, 2006: 349-368). Bu bağlamda yapılan araştırmalarda Ilari ve Gluschankof, Susan Young erken yaşta müzik eğitimi alan çocukların karşılaştıkları sorunlar, bu eğitime özgü olarak, ayrıntılı şekilde ortaya konulmuştur. Young çocuklar için çok önceden saptanmış, bilindik biçimde davranabileceklerini öngören "ulusal çocuk" adını verdiği bir kavramı sorgulamıştır. Çocukluk dönemine ait olduğu söylenen çocuk dışında oluşan yaşamsal gerekliliklerin bulunduğu toplum, kültür, inanç, sosyal yapı gibi konuların bütün olarak bir çocukluk dönemini etkilediğini düşünebilmenin olabilirliği önerinin çok az bir şekilde gerçekleşebilmesini mümkün gibi göstermektedir. Ama bu unsurlar arasındaki ilişki, bağlamsal olarak müzik deneyimleri için karmaşık bir etkileşim gösteren yapıdan kaynaklanabilir (Ilair, B., Gluschankof, C. 2009:685-693).

Başka bir araştırma için, Slovenya ve Martinique adalarında yapılan 11 yaş içerisindeki çocuklardan bir grup oluşturulmuştur. Bu grupta yer alan çocukların kendi aralarındaki ilişkilerde, müzik ile ilgili farklılık gösteren gelişim seviyelerinin olup olmadığı incelenmiş, Martinique adasında yaşayan çocukların gelişim düzeylerinin çok üst bir seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonucun doğmasına neden olan unsurların; aile bireylerininim müziğe olan ilgisi, annenin çocukla daha fazla zaman geçirmesi, iyi yaşam koşullarına sahip olunması, çok küçük yaşlarda müziğe yönelimin yanında bir müzik aleti çalıyor olabilme, biçiminde açıklanabileceğini söylemiştir (Jerman ve Pretnar 2006: 233-242).

Çocuğun yetiştiği koşullar son derece önemlidir. Yaşamın içerisinde pratik deneyimlerle karşılaşırsa daha iyi sonuçlar alınmaktadır. Görmeye ve işitmeye dayalı bir ortamda geçen çocukluk dönemlerini geride bıraktıkları zaman, ileriki yaşlarda erken çocukluk döneminden, yani daha geriden ele aldıklarında, belirlenen herhangi bir müziksel alanda gelişim gösterebilecek aşamalara daha rahatlıkla geçilebilir. Bu durum farklı müzikal yöntemlere yönelimlerinin gerçekleşmesi ve buna karşılık verme açısından kişiye geniş fırsat alanları sağlayabilir ve kişileri eğiliminde oldukları, deneyimledikleri alanda daha başarılı bir konuma getirebilir. (Swanwick, 2001:227-242).

Paananen'in, 6-11 yaş aralığında olan çocukların, ritim ve doğaçlama olarak gösterdikleri performansları ölçmek için yaptığı çalışmalarda varılan sonuç, küçük yaşta ve gelişim çağlarında alınan müzik eğitiminin daha doğru ve gelişime açık bir biçimde sonuçları olduğu, geç yaşlarda alınan müzik eğitini kadar karmaşık ve zor bir yapı göstermediği şeklinde olmuştur (2006: 349-368).

Müziksel öğrenmelerin erken yaşlarda gerçekleşmesi gereklidir. Beyinde bulunan müzik ile ilgili bölümün gelişim gösterebilmesi için başlanılması gereken dönem dokuz yaş ve altıdır. Diğer yandan müzik eğitimine küçük yaşlarda başlamak, onun pratiği içinde yer almak beyin gelişimi için de çok yaşamsal ve ileri düzeyde olan bir gerekliliktir (Snyder, 1997: 165-171).

9 ile 12 yaşları arasındaki çocukluk dönemi, müzik alanındaki bilim insanları ve eğitimini veren kişilerce, müziksel yeteneklerin biçimlendirilmesi açısından gerekli ihtimamın gösterilmesi gereken bir dönem olarak görülür. Bu boyut, gelişim aşamasında verilen müzik eğitimine özel anlam, önem kazandırır (Aktaran, Özdemir, yıldız 2010: 85, Uçan, 1997). Bu değerlendirmelerle birlikte Paananen'in üzerinde durduğu müziksel gelişim dönemlerinden ayrımsal dönemin, müzik eğitiminde kritik bir dönem olarak ele alınarak değerlendirilmesi gerektiği anlaşılır.

Müzik, önce ses olarak ortaya belirir. Daha sonra işin içine öğrenme girmesinden dolayı yazınsal olarak şekil alır. Kendi alanındaki terimler olan ses, ton, vurgu, perde, ritim ve notalardan oluşan unsurlar da kelime dilini oluşturur. Müziğe eğilimin ses olarak daha yatkın olunacağından 10 yaşına kadarki zaman dilimindeki verim ve gelişiminin fazla olduğu, 10 yaşından sonra bunun etkisinin zayıfladığını araştırmalar da ortaya konmuştur. Bu alanla ilgili araştırmalarda ortaya çıkan veriler, gelişim çağında alınan müzik eğitiminin beyin gelişimine olan önemli etkisi ve katkısı olduğudur (Snyder, 1997: 165-171). Sanat eğitiminin verilmemesi halinde meydana gelen birtakım olumsuzluklar yukarıda sunduğumuz görüşleri destekler niteliktedir. Sözgelimi New York'ta 1980'li yıllarda müzik derslerinin yan ısıra sanat ile ilgili dersler ilköğretim ders müfredatından çıkarılmış ve zaman içerisinde bunun yanlış bir uygulama biçimi olduğu ortaya çıkmıştır.

Sanat dersi kapsamında ele alınan müzik eğitimin okulların ders programından çıkartılması, gelişim çağında olan çocukların olumsuz bir takım başka ifade etme araçlarına yönelmelerine neden olmuştur. Müzik eğitimi, sadece iyi çalgı aleti çalmak ve şarkı söylemenin ötesinde, bireye özgüven, disiplin, programlı bir yaşam sağlar ve mücadeleci bir ruhun oluşmasına katkı sunar (Synder, 1997: 165-171). Aynı zamanda gelişim çağındaki çocuklarda estetik bilinç oluşumunun alt yapılarını oluşturabilir.

Bir başka araştırmada ise sanat kavrayışının olumlu ve olumsuz davranışlara göre değişiklik gösterip göstermediği konu edinilmiştir. Yapılan birçok araştırmada öğrenmenin kişiden kişiye değiştiği, bununda müzik öğrenimini olumlu ya da olumsuz etkilediği noktasında farklı düşünceler ortaya konulmuştur. Yaşam süreci boyunca bu alana ilgi duymamış ve hiçbir eğitim alamamış olanlara 9 ay boyunca eğitim verilerek öğrenim aşamaları gözlenmiştir. Uyum sağlayan ile uyum sağlayamayan çocukların öğrenmelerinde farklılıklar olacağı düşünülmüş fakat bu sürecin sonunda uyum sorunu yaşayan çocukların müzik öğrenim performanslarına bakıldığında, belirlenen kriterler sonucunda uyum gösteren çocuk grubundan daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır (Davidson, Borthwick, 2002: 121-139). Anne karnından başlayan beyin gelişimi, bir ömür boyu sürerek devam eden bir değişim ve gelişim sürecidir. Eğitimin amacı bu süreci gelişim çağlarına taşıyarak çocuktaki yeteneği daha üst seviyelere çıkartmak, böylece sanat bilinci oluşmuş ve belirli bir dünya görüşü kazanmış, hayalleri olan bireyler olmalarını sağlamaktır. Sanatın diğer alanlarını kapsayan plastik sanatlarda da eğitimin çocukluk dönemlerinde verilmeye başlanılmasının, yukarıda değinilen erken yaşta müzik eğitimi verilmesinin çocuk gelişimine olan katkılarının benzeri katkılar sağlayacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Gelişim Çağında Plastik Sanatlarla Eğitim

Plastik sanatlarda resim alanına baktığımızda Goodenough, resim yoluyla betimlemeler yapma eyleminin, gelişim çağındaki çocukların zekâ yaşlarıyla örtüştüğünden bunların zekâyı ölçüm olarak kullanılabileceği savıyla bir insan çiz damı testini geliştirip uygulamıştır (Malchiold, 2005) ve zekâ ölçümü resimle isimli kitabı 1926'da yayınlamıştır. Gerek bu çalışma gerekse diğer çalışmalardan Harris'in çalışmaları, alışılmışın dışında geleneksel olmayan bir biçimde çocukların yaptığı resimlerin yapanların zihinsel gelişimlerini görmek ve bunları değerlendirebilmek için kullanılmasını temel almıştır (Yavuzer, 1992). El becerilerinin zekâ üzerindeki etkisi, çocukluk dönemlerinde çizim alışkanlığının verilmeye başlanması durumunda, kişinin gelişimine olan katkısının görünür olduğu gerçeğiyle bizi karşı karşıya bırakmaktadır.

Bu bağlamda söylemek gerekirse resim eğitimi içerisinde ele alınan temalar iç dünyaya yönelik betimlemeleri içerir ve bu içsel olarak tasvir etmek, duyguları ifade etmek zor süreçtir. Çünkü eğitim alan topluluk veya sınıf içerisinde yer alan bütün çocuklar birbirinden farklı dünyalara sahiptir. Bu değerlendirmelerin doğrultusunda uygulanmış betimlemelerin, çizgilerin hakkında yorum ve değerlendirmeler yapılırken, yapan kişinin duygu ve düşünce durumu hakkında konuşulmalıdır. İki boyutlu yüzey üzerinde çalışmalar yaptırılan resim kabartma vb. çalışmalarda özgür bir alan yaratılmalı ve kurallardan arındırılmış bir yaklaşımla hareket edilmelidir. Bu ilkokul çağındaki çocukların, düşünsel, fiziksel, duyusal gelişimi için önemlidir. Yetişkinlerin büyük kişilere verdikleri eğitim programlarıyla çocuklara yaklaşım ve uygulamalar, estetik kaygılar çocukların sanattan uzaklaşıp sevmemelerine neden olur. Bu da estetik beğeni ve sanat bilinç düzeylerinin gelişmemesini sağlar. Görsel sanatlar eğitimi özellikle gelişim düzeyindeki çocukların özgüveni yüksek, duygusal farkındalığı olan yaratıcı kişiler olmalarını sağlayarak onları yaşama hazırlar. Bu düşüncelerin desteklenmesinde ve bakış açısını zenginleştirilmesinde çocukları kurallara boğmadan yaratıcılıklarına ket vuracak biçimde değil, daha özgür şekilde kendilerini ifade edebilecek şekilde davranılmalıdır, bu şekilde temel prensipler onları sıkmayacak ve kendilerini ifade etmekten uzaklaştırmayacak biçimde olmalıdır. Aksi takdirde gelişim çağında çocuk sanattan uzaklaşır ve arasına mesafe koyabilir. Bu nedenle gelişim çağında sanat eğitimi çok dikkatli verilmeli ve çocuğun gelişimine katkı sunacak biçimde uygulanmalıdır.

Yetenek ile ilgili eğitimlerin kendi alanında yetkin olan eğitmenler tarafından verilmesi gerektiği görüşlerine katılarak resim alanında da 4-12 yaş gelişim döneminde olan çocuklara özellikle eğitim alanında pedagojik formasyona sahip eğitimciler tarafından resim eğitimi verilmesi gerektiği savunulmaktadır. Çocuk resme bir oyun mantığı içerinde yaklaştığının, onun büyükler gibi resim yapması beklentisinden uzak ifade edebilme alanları olduğunun görülmesi gerekir. Burada önemli olan gelişim çağındaki çocuklara seviyelerine göre eğitim verilmesidir. Resim alanında eğitim veren eğitimci, resim yapmayı öğretmek düşüncesinden uzak, çocuk için yeteneğini sergileyeceği ortamlar yaratan bir rehber olmalıdır.

Resim eğitimini gelişim çağından itibaren veren toplumlar ileride yetişkin birey olacak kişilerin ressam olmasını amaçlanmaz. Asıl amaç, eğitim alan çocukların yaratıcı yanlarının geliştirerek merak ve problem çözme becerisini oluşturmaktır. Sanat eğitiminin veriliş amacı da tasarlayan, yaratan ve belirli bir estetik bilince sahip bireyler yetiştirmek olmalıdır. Bu hedefe ulaşıldığı zaman aynı niteliklere sahip uygar bir toplum da yaratılmış olacaktır.

Sanat eğitiminin aynı zamanda insan düşünce ve zihninin gelişimi için gerekli oluşunun yanında, bireysel, sosyolojik, politik, ekonomik, psikolojik olarak önemli yönlerinin olduğu söylenebilir (Alakuş

2003: 1-9, Ali Osman 2003: 1,9). Yapılmış olan bu araştırmalarda, özellikle küçük yaşlardaki çocuk grupların yaptıkları resimler dikkatlice incelendiğinde, iç dünya ve zihinsel gelişimlerinin çok yönlü olmasında etkili olduğu değerlendirmesine bulunmuştur. Bu resimler çocuğun nesnel dünya ile kurduğu ilişkinin ve o çevreyi değiştirme yolundaki yaratıcı eylemin bir göstergesidir. Yaptırılan resimler, organizmanın doğal gereği sayan yaklaşımda çocuk büyürken çizgilerinin de gelişeceği varsayılır ve çocuğun çizgileri onun tüm yaşantısını yansıtır. Çocuk resimleri incelendiğinde düzenleyici, bütünleyici bir işleve sahip oldukları görülür. Duyusal, olgusal, zihinsel boyutlarda işlem yapan çocuğun resim çalışmaları zihinsel gelişmeye fırsat oluşturur. On yaşına kadar resim eğitimi alan çocukların yaptıkları resimler çocukların zekâ düzeylerini belirlemede bir ölçü olarak kullanılır (Kırışoğlu 1991).

Üç boyutlu çalışmalar grubunda olan sanat dalları heykel ve seramik eğitiminde de gelişim çağındaki çocukların el becerilerini, çalışmaların parmak ve bilek kaslarını gelişimine olan etkisiyle el ve göz uyumunun oluşması hedeflenir. Bu iki sanat dalında eğitim alan çocukların el becerileriyle birlikte zihinsel yeteneklerini de geliştirerek yeni biçimleri boyutlu bir şekilde ortaya koymaları sağlanır. Bu çocuk grubu üretken olmanın ve bir şeyler yaratabilmenin hazzını yaşarlarken, bu eğitim aynı zamanda öz güvenlerinin oluşmasına da katkı sağlamaktadır (Erbay, 2000, 22- 23).

Heykel ve seramik sanatında kullanılan kil yardımıyla çocuklar zihinsel dünyalarından geçirdikleri imgeleri bu malzeme yoluyla rahat bir şekilde biçimlendirirler. İçsel dünyalarında oluşturdukları soyut kavramları bu sanatsal faaliyetler sayesinde daha kolay anlar ve kafasında çözümler oluştururlar. Bu çalışmalar sayesinde ileriki yaşlarda eğitim yaşamında soyut düşünebilme ve kavrama süreçlerinde üretken olurlar. Bu eğitim onların dünyayı ve nesnelerin biçimlerini algılamada detaylara inebilmelerini, içsel yollarla somut olmayan biçimleri somut düzlemlere yerleştirmelerini ve arasında ilişkiler kurabilmelerini sağlar.

Kolektif bilinci ve sürekliliğin sonuca olan etkisini vermek bakımından üç boyutlu çalışmalar olan heykel ve seramik alanlarında kil ile şekillendirmeler aynı zamanda çocuğa çevresine ve nesnelere estetik bir gözle bakabilmeyi öğretmenin bir yoludur. Araştırmacılar, gelişim çağında olan çocukların kil, plastilin gibi elastiki malzemelerle çalışırken, büyükler gibi çalışmaları gerektiğini söyleyip onları kurallar koyarak kısıtlamamak gerektiğinin altını çizerler. Bu şekilde, çalışma içerisinde olan çocuğun zihinsel dünyasını yansıtan üç boyutlu işler çıkar, grup atölye çalışmalarında böyle somut biçimlerin ortaya çıkmasının yanında çocuklara paylaşımı, eleştirel aklı, disiplinli olmayı öğretir ve konsantrasyonun yaratım sürecinde etkili olduğu bilincini kazandırır.

Yaratıcılık ve fiziksel gelişimin yanında, malzeme olarak kil ile çalışmanın ruhsal olarak da katkıları söz konusudur. Toprağın elektriği alması özelliğinden dolayı kişiyi rahatlatır ve sakinleştirir. Dikkati, gözlem yeteneğini arttırır ve neden sonuç ilişkisiyle merak duygusunun oluşmasının alt yapısını oluşturur. 3-6 yaş grubunun aletler yerine elle kili şekillendirmelerinin, yaşadığı yerlerle kuracakları ilişki ve duygusal rahatlama bakımından etkili ve faydalı olabileceği ifade edilebilir.

Araştırmalara göre erken çocukluk döneminde zihinsel gelişimin büyük bir bölümü tamamlanmaktadır. Bu dönemlerde zihinsel gelişimle ilgi birçok etkinlik ve kazanımlar verilmiş olmasının ileriki yaşlarda olumlu bir etkisi olacaktır. Erken yaşta sanat eğitimi bu yönüyle verilirse çocuklar duyarlı, kendini tanıyan, estetik anlayışı gelişmiş gelişkin bireyler olarak toplumda yerini alırlar. Sanat eğitimi vermenin başka bir amacı da insanlarda var olan yaratıcılığın gelişmesini sağlamaktır. Genelde okul öncesi eğitimler incelendiğinde bunların yeterli olmadığı görülür. Etkinlikler ezber ve tekrara dayalı bir biçimde verilmektedir. Bilindik bir biçimde temel olan gereçler verilmek suretiyle yapılan sanat uygulamaları yeterli görülmektedir. Oysa çocuk üç boyutlu çalışmalarla yaratıcılığını daha doğru bir biçimde geliştirebilir. Üç boyutlu çalışmalar kil, plastilin gibi malzemelerle yapılır Genelde okul öncesi eğitimde bu malzemelere çok az uygulama yeri verilir. Kil malzeme olarak doğada tabii bir şekilde kolay ulaşılabilen bir malzemedir. Önemli olan bu çalışmaların bu alanda eğitim almış kişiler tarafından verilmesidir. Seramik çalışmaları da bu alandan mezun olmuş eğitimciler tarafından okul öncesi kazanımlar düşünülerek hazırlanılan plan ve programlarla uygulanırsa yaratıcılığın gelişmesinde tüm eksiklikler giderilmiş olacaktır

Bu bağlamda sanat, denilebilir ki, insanların ortaya koyduğu ifade aracıdır. Bu durumda sanat aynı zamanda bireylerin birbirlerini anlamalarını sağlamada etkili ve buna yardımcı olan bir iletişim aracı, bir anlatım dilidir. Zihinsel ve yetenek gelişiminde çocuk yaşlarda eğitim verilirse ilgililerince de ortaya konulduğu üzere olumlu yönde etkileri olduğu görülecektir.

Sanat eğitiminin bir diğer amacı ise kişinin doğayı nesnel olanları farklı bir biçimde ele almasını sağlamak ve onları yorumlamasını öğretmektir, bu bağlamda kişinin zihinsel dünyasında oluşturduğu şeyleri biçimlendirebilmesine yardımcı olabilecek bir gerekliliktir. Sadece nesnel olarak gördüğünü algılamak değil, görmeyi, işitmeyi dokunarak hissetmeyi öğrenebilmenin, yaratabilmenin ilk aşamaları olduğu söylenebilir (San, 2004). Bundan dolayıdır ki öncelikle sanatla ilgili her türlü kuramsal ve uygulamalar yoluyla

ebeveynler bilinçlendirilmeli, sanatın yaşam için bir gereklilik olduğu bilincinin verilmesi sağlanmalıdır. Yaşanılan yerlerde sanatla ilgili olan etkinlikler yerel yönetimler aracılığıyla yapılmalı ve bu alanla ilgili faaliyetler çeşitlendirerek sunulmalıdır.

Gelişim çağında sanat eğitimi verilmeye başlanılmasının gerekçelerinden biri de kişide değerler sisteminin oluşmasına ön ayak olmasıdır. Bu dönemde çocuklara verilecek olan sanat eğitimi, bilinci, gelecek dönemlerde bireyin çevresini iyi bir biçimde algılamasına neden olur ve böylece sembollerden oluşan kültürel unsurları ve bunları yorumlayacak kazanımları elde etmesinin alt düşünsel ve zihinsel yapılarını oluşturur. Bu nedenledir ki sanat ve sanat eğitimi genel eğitim öğretimin daha nitelikli bir biçimde verilmesini sağlar. Toplumun geneline yaygınlaştırılarak her bireyin bu sanatsal aktivitenin içerisinde yer alması sağlanırsa bireyler yaratıcılıklarının yanında ruhsal olarak da kendilerini iyi hissederler bu da kişiye olumlu katkı sağlayarak hem düşünsel hem de ruhla gelişimine katkı sunar, kişiyi daha donanımlı, güçlü kılar. Bu bağlamdan yola çıkarak, çocukların sanatsal faaliyetlerde göstereceği yaratıcılık performansı birbirinden ayrı olacağı tekrar söylenebilir. Bu konunun pekişmesi açısından Muray'ın aşağıdaki değerlendirmesi vermek gerekmektedir.

"Bütün çocuklar, sanat yapar ve kendiliğinden oyun gibi görünen şey, aynı zamanda dünya hakkında bir şeyler öğrenme -algılamayı, ayırt etmeyi, organize etmeyi, kavramlar oluşturmayı, ifade etmeyi, anlamayı öğrenme gibi ciddi bir iştir. Sanat bize aktif olarak, derinlemesine ve gördüğümüzü yapılandırarak görmeyi, gözlerimizle düşünmeyi öğretir. Bir kameranın aksine, bir insan, bir şeye, onun hakkında düşünmeksizin bakamaz. "Görüş" ile ilgili ne çok sözcüğümüzün aynı zamanda "düşünüş" sözcüğü -iç görü, bakış açısı, hayal etme, çalışma, yansıtma-olduğunu düşündüğümüzde, algının bilişten ayrılamayacağını anlamış oluruz." (Murray, 1983: 130).

Sanat eğitimi kurallarla öğretilmeden daha ziyade onu bir oyun olarak ele alıp bu biçimde gelişim çağındaki çocuklara verilmelidir. Bu şekilde öğrenme biçimi zamanla yerini kuralları ve sanatın kendi disiplinini de kavramış olup sıkılmadan uygulama alanına taşıyarak süreklilik gösterecektir.

Sonuç

Çocukların zihinsel gelişimlerinde sanat eğitiminin önemli olduğunu bu alanla ilgili araştırmalar gösterir. Bu alanda eğitim alan çocuklar, öğrenciler, sanat eğitimi almayan çocuklar ve öğrencilere oranla yaratıcılık tutumlarına daha fazla sahip olduğu da ortaya konmuştur. Sanat alanında farklı dallarda eğitim alan çocuklarda, her birinin yaratıcılıklarının, akıl ve özgünlük olarak çok fazla ve farklı yeteneklerin ortaya çıkmasını sağladığı ortaya konulmuştur. Bireylerin zihinsel gelişimlerinin yanında kişilik gelişimlerini her türlü yaşamsal edinimlerini olumlu olarak etkileyen unsurun sanat alanında almış olduğu eğitim olduğu görülür.

Bu verilen sanat eğitiminin aynı zamanda çocukların kişisel gelişimleri için gerekli olan algılama, düşünme, iletişim vb. yeteneklerinin gelişimine de katkısı söz konusudur. Bu özellikler göstermektedir ki kişilerin yaratıcılıkla ilgili yeteneklerinin geliştirilmesine okul eğitiminden önce başlanılmalı ve bütün yaşamı boyunca sanat eğitim ve öğretiminin kesintisiz olarak verilmesi sağlanmalıdır, bunun kişi gelişiminde önemli ve yararlı olacağı düşünülmektedir. Yaratıcılık yeteneği yalnızca bu alanda kendini ifade eden sanatçılara gerekli olan bir şey değil, her bireyde de var olan bir özelliktir. Genetik olarak insanda var olan ve doğuştan itibaren gelişen, ortam sağlanıldığında ilerleyen bir unsur olduğundan bunun farkına vararak ve ona göre davranış biçimleri geliştirip gerekli ortam koşulları yaratarak pratik alana taşınmalıdır. Birey, eğitim öğretim dönemi içerisinde yetenekler doğrultusunda ezbere değil öğrenmeye dayalı bir anlayışla ele alınarak bir eğitim süreci içerisinde yetiştirilmelidir. Çocukların yaratıcı ve üretken olmaları için gerekli olan temel koşullar onların özgür olmaları bilgiyi ve araçları rahatlıkla kullanabilmeleri ve merak duygusunun oluşması hep bu sanat eğitimi içerinde gerçekleştirilir.

Sanat eğitimi, yalnızca okul öncesi dönemde değil aynı zamanda sonraki dönemlerinde bütün eğitim öğretim sürecinde ve meslek sahibi olduktan sonra da verilmesi gerekli bir alan olarak görülmelidir. Gelişim çağındaki çocukların sanat alanındaki eğitimleri onların mutlu, yaratıcı, umutları olan ve estetik bilinç düzeyleri yüksek bireyler olmasına yardımcı olur. Bundan dolayı sanat eğitimi küçük yaşlarda verilmeye başlanırsa yetkin bireyler ve buna bağlı olarak gelişmiş bir toplum yaratmak mümkün olacaktır.

Kaynaklar

Alakuş, Ali O, (2003). İlköğretim Çağındaki Bireyler Bakımından Sanat Eğitiminin Gerekliliği, e-sosder Sosyal Bilimler Dergisi, S 4; 1-9. Diyarbakır.

Bell, K. (1997). Crealivity: A Mode Of Thinking. Greenvilte, Soullı Carolina: Home School Helper Is Published By Bob Jones University Pres.

Davidson, J.W., Borthwick, S.J., (2002). Family dynamics and family scripts: a case of study of musical development. Psyshology of Music, 30(1), 121-139.

Erbay, M. (2000). Plastik Sanatlar Eğiliminin Gelişimi. (2. baskı) İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.

Ersoy, Ayla (2002). Sanat Kavramlarına Giriş. İstanbul: Yorum Sanat Yayıncılık.

Dikici, A. (2006), Sanat Eğitimi ve Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyleri, Eğitim ve Bilim, C. 31, S. 139; 3-9.

Ilair, B., Gluschankof, C. (2009). Music İn the early years: research, theory, and prctice. Early Child Development and Care, 179(6), 685-693

Jerman, J., Pretnar, T. (2006). Comperative analysis of musical abilities of 11-years-olds from Slovenia and the island of Martinique. Education 3-13, 34(3), 233-242

Kırışoğlu, O. (1991), Sanatta Eğitim (Görmek, Anlamak, Yaratmak), Demircioğlu Matbaacılık, Ankara.

Malchıod, C. (2005), Çocukların Resimlerini Anlamak, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Murray, J. (1983), Art, Creativity and the Quality of Education, Deadalus, S.3

Paananen, P. (2006). The development of rthym at the age of 6-11 years: non-pitch rhythmic improvisation. Music Education Research,8(3), 349-368

San, İ. (2004), Sanat ve Eğitim. Ütopya Yayıncılık, Ankara.

Synder, S. (1997). Developing musical intelligence: why and how? Early Childhood Education Journal, 24(3), 165-171

Swanwick, K. (2001). Conference keynote musical development theories revisited. Music Education Research, 3(2), 227-242

Uçan, A. (1997), Müzik Eğitimi (Temel Kavramlar İlkeler Yaklaşımlar). Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.

Yavuzer, H. (1992), Resimleriyle Çocuk, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Yıldız, G. (2002). İlköğretimde Müzik Öğretimi, Anı Yayıncılık, Ankara.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

THE EFFECT OF ART EDUCATION ON THE MENTAL DEVELOPMENT OF CHILDREN

Metin KAR

ABSTRACT

The importance of art in the development of societies is undeniable. Art is one of the activities that bring the imagination of the individuals who make up the society to the highest point and develop their creative side. In the journey that art has made from ancient civilizations to the present, the abilities of individuals have been grasped together with practical experiences in life, and in this sense, it has contributed to the forward direction of societies. With this awareness, in today's conditions, the fact that art is an important factor that plays a role in directing the society in a branched way and in their development is clearly seen. In this research, it was emphasized that it is necessary to create all kinds of conditions in order to start giving art education to children in the developmental age, to receive education in line with their abilities, to be individuals who are creative and transform life with an aesthetic thought. The basic conditions necessary for children to be creative and productive; their freedom, their ability to use knowledge and tools easily, and the formation of a sense of curiosity are realized within art education. It is emphasized that children who are educated in art practices in line with their talents will catch up with the age and create a creative society as individuals who question life, transform thoughts, and have dreams for the future. Literature on this subject has been reviewed and studies related to the field have been examined. As a result, art education contributes positively to the mental development of children in the developmental age. Art is an effective element in the formation of a society consisting of developed and creative individuals. Art activities should be given from the age of development and then these activities should be continued as adults. Sustaining the creativity of the individuals who make up the society through art will also contribute positively to the professions they choose. Plastic arts, music etc. Considering the contribution of art education in the branches to the mental development of children, it is an important element in the construction of the future of a society.

Keywords: Society, art, art education. music, plastic arts